

Reglementarea căsătoriei în legislația secolului al XIX-lea

Mihaela Ioniță-Niculescu

Cuvinte - cheie: căsătorie, familie, acte de stare civilă, Biserica Codul Civil

Rezumat

Anterior modernității, elaborarea actelor de stare civilă și păstrarea registrelor de evidență a nașterilor, căsătoriilor și deceselor au intrat în competența Bisericii. În calitate de oficanți ai serviciilor religioase în momente esențiale din viața individului, a cuplului și a comunității – botez, cununie, înmormântare, știutori de carte, preoții păstrau evidența acestor evenimente, însemnările lor scrise fiind asociate cu debutul registrelor de stare civilă - totodată documente pentru consemnarea activității și veniturilor clerului. Aflat sub semnul modernității, sfârșitul veacului fanariot a evidențiat interesul sporit al statului pentru reglementarea juridică a căsătoriei și a vieții de familie, prin Codul Calimachi adoptat în anul 1817 în Moldova și Legiunea Caragea din Țara Românească în anul 1818, abrogate după promulgarea Codului Civil din 1 decembrie 1865. În concordanță cu tendințele de secularizare specifice Occidentului, elaborarea Codului Civil după modelul celui francez și promulgarea sa în 1 decembrie 1865 au fost urmate de transferul actelor de stare civilă din competența Bisericii sub autoritatea instituțiilor administrative și juridice.

În literatura juridică, până în prezent nu există o definiție „standard” a familiei, tocmai datorită complexității relațiilor existente în interiorul acestei vechi forme de conviețuire socială. Din perioada romană, începând cu Modestius și Gaius, până în prezent, specialiștii în drept încearcă să surprindă prin noțiunea de familie atât modalitățile de constituire cât și specificul relațiilor de rudenie, cu consecințe de durată în ceea ce privește evoluția sa ca tot și individual a membrilor săi. Sintetizând accepțiunile juridice și sociologice, familia este o formă de relații sociale dintre oameni legați prin căsătorie sau rudenie, din care fac parte soții, părinții și copii, alte persoane între care există relații de rudenie¹. Element natural și fundamental al societății, familia este constituită pe baza actului juridic al căsătoriei între un bărbat și o femeie, fiind formată din cei doi soți, copiii fără capacitate civilă deplină de exercițiu, precum și din alte persoane expres prevăzute de lege².

Anterior modernității, elaborarea actelor de stare civilă și păstrarea registrelor de evidență a nașterilor, căsătoriilor și deceselor au intrat în competența Bisericii. În calitate de oficanți ai serviciilor religioase în momente esențiale din viața individului, a cuplului și a comunității – botez, cununie, înmormântare,

¹ Ion P. Filipescu, *Tratat de Dreptul Familiei*, ediția a V-a, Editura All Beck, București, 2000, p. 1.

² Teodor Bodoașcă, *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 2005, p. 5.

știutori de carte, preoții păstrau evidența acestor evenimente, însemnările lor scrise fiind asociate cu debutul registrelor de stare civilă - totodată documente pentru consemnarea activității și veniturilor clerului³. Interdicția căsătoriilor între rude, în conformitate cu pravilele bisericești, a făcut necesară evidența cununii, apreciată de specialiști ca sporadică și neuniformă.

Pentru căsătorie, condiția biologică era ca „băieții să fie puberi, fetele apte pentru bărbat”, în jurul vârstei de 14 ani pentru băieți și 12 pentru fete⁴. Principiul inegalităților sexelor, consfințit de preceptele religioase, a dominat raporturile dintre soți în favoarea autorității bărbatului. Pravilele bisericești românești din secolul al XVII-lea impuneau obligația de fidelitate a soției, soțul având permisiunea și chiar obligația s-o certe, s-o bată „puțintel, cu măsură să nu se prea treacă”, iar în caz de vină mare „s-o bată cu vrășmășie oricât de mare, ba chiar s-o închiză cum ar fi în temniță, s-o pună în hiară”⁵.

Până în secolul al XVII-lea, în Principatele Române nu au existat reglementări pentru întocmirea și conservarea actelor de stare civilă, doar reguli uzuale pentru evidența celor 3 mari momente ale „cicului vieții de familie”, păstrate la episcopii și mitropolie⁶. Sub îndrumarea mitropolitului și a episcopilor, cazurile de „amestecare a sângelui și de parcimoniile nunții” au fost atribuite spre judecare potropopilor. În Moldova, în anul 1785 s-au publicat dispoziții care interziceau preoților din lumea urbană și rurală oficierea cununii între „pământeni cu roabe și robi cu pământence”, sub sancțiunea anulării sale și a caterisirii preoților⁷.

Aflat sub semnul modernității, sfârșitul veacului fanariot a evidențiat interesul sporit al statului pentru reglementarea juridică a căsătoriei și a vieții de familie Codul Calimachi adoptat în anul 1817 în Moldova și Legiunea Caragea din Țara Românească în anul 1818, abrogate după promulgarea Codului Civil din 1 decembrie 1865, tributare pravilelor românești și dreptului bizantin, au consfințit melanjul dintre Stat și Biserică în ceea ce privește viața matrimonială. În articolul 63 din Codul Calimachi, căsătoria a fost definită prin „legăturile căsătoriei se alcătuiesc prin căsătorească tocmeală prin care două persoane, partea bărbătească și partea femeiască arată în chip legiuit a lor voință și hotărăște de a vieții lor într-o legătură însoțire cu dragoste, cu frica lui Dumnezeu și cu cinste și tovărășie nedespărțire de a naște primei, a-i crește, a se asigura între ei după putință în toate întâmplările”⁸.

Logodna, etapă premergătoare căsătoriei, realizată „desăvârșit sau nedesăvârșit”, a fost înțeleasă ca „făgăduință pentru însoțire între familiile tinerilor, întărită de clanuri arvonă” (art. 65 - 67), cu sancțiuni atât pentru bărbat cât și pentru

³ Ioan Ceterchi (coordonator), *Istoria dreptului românesc*, Vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, p. 497.

⁴ *Ibidem*, p. 508.

⁵ *Ibidem*, p. 510.

⁶ *Ibidem*, vol. II, partea I, p. 248.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Codul Calimachi*, Ediție critică, Editura R.P.R., 1958, p. 9.

femeie în cazul „nesăvârșirii cununiei” fără un motiv temeinic. Prin articolul 70, logodna „desăvârșită” era prohibită înainte ca băiatul să împlinească 14 ani și fetele 12, iar cea „nedesăvârșită” înainte de vârsta de 7 ani a celor doi protagoniști.

Pentru a conferi stabilitate familiei și implicit vieții sociale în ansamblu, a preveni traiul rău între soți, nașterea unor copii bolnavi psihici, exercitarea oricăror forme de constrângere pentru realizarea mariajului, în articolele 79-91 au fost stipulate interdicțiile uniunii legitime dintre bărbat și femeie. Dintre aceștia, se cuvin a fi menționate „lipsa celor trebuincioase spre hrana vieții, cele dovedite sau îndeobște cunoscute purtări rele boalele cele lipicioase ... vârsta nepotrivită” (art. 79), cele realizate „de sâlă și frică” (art. 81) între mirele răpitor și mireasa răpită, chiar dacă se învoiesc (art. 82), amânarea fără motiv just a perioadei de logodnă – 2 ani (art. 83-85) pentru „de-a pururea neputință spre împlinirea căsătoriei, cu păsuință, în vederea vindecării acestei neputințe” (art. 86), între creștini și necreștini (art. 91).

În Moldova secolului al XIX-lea, rudenia de sânge până la a 8-a spiță (art. 92), din cuscrie până la a 6-a spiță (art. 93), prin botez – până la a III-a spiță (art. 94), din înfială (art. 95, 96, 97), epitropia și curatoria (art. 98 și 99) sunt tabuuri peste care nu se poate trece⁹. Preacurvia, osândirea (condamnarea pentru crimă), vrăjmășia vieții „soțului legiuit”, intrarea în viața monahală întregesc tabloul juridic al interdicțiilor de cununie, pentru respectarea moralității individuale și colective. În capitoul „Drepturi și îndatoriri”, ambele părți sunt deopotrivă supuse la împlinirea „căsătoreștii datorii spre credință și spre cuviincioasă purtare” (art. 105), dar „bărbatul este considerat capul familiei sale, după puterea întovărășitei lor averi și-a o apăra întru toate întâmplările” – art. 101. Prin căsătorie, femeia primea numele bărbatului său și toate drepturile specifice statutului său social, fiind datoare a ține rânduiala gospodăriei și a se supune hotărârilor soțului.

Încălcarea interdicțiilor privind vârsta logodnicilor – „nevârșnicia”, graviditatea logodnicei cu alt bărbat, deosebirea religioasă, comiterea unui delict grav de unul dintre ei – „criminalicească osândire”, prelungirea etapei premaritale peste patru ani, realizarea logodnei de „frică și silă” (art. 81), „grele datorii”, intrarea în viața monahală (art. 142), „săvârșirea de năvălari” determinau desfacerea logodnei, anulând perspectiva oricărei înțelegeri matrimoniale între persoanele în cauză¹⁰. Ca și Codul Calimachi în Moldova, Legiuirea Caragea a reprezentat cadrul juridic legislativ pentru evoluția relațiilor de familie între anii 1818-1865, deși în Țara Românească specialiștii în drept au considerat-o inferioară codului menționat.

Prima parte, intitulată „Pentru Obraze”, ierarhiza „obrazele” locuitorilor statului dintre Carpați și Dunăre în 4 categorii: a) după fire în bărbați și femei; b) după naștere, în fii adevărați, din curvie, vitregi și buni; c) după vârstă și după minte în vârstnici și nevârstnici, răutori și fără minte; d) după noroc în slobozi, robi și sloboziți¹¹. Această diferențiere a stat la baza constituirii întregului corp social,

⁹ *Ibidem*, p. 91.

¹⁰ *Ibidem*, p. 105.

¹¹ *Legiuirea Caragea*, Ediția Critică, Editura Academiei R.S.R., București, 1955, p. 6.

nu numai a edificiului familial. Logodna, „cea dintâi tocmeală cuvântare a nunții”, însoțită de daruri, anticipa nunta înțeleasă ca „tocmeala unirii bărbatului cu femeia spre facere de copii”¹². Acest limbaj concis exprimă în epocă dimensiunea biologică a conviețuirii legitime dintre bărbat și femeie, datorită aducerii pe lume a copiilor, în conformitate cu morala creștină peste care dragostea este sinonimă cu procrearea.

Instituția logodnei era inaccesibilă „nevârstnicilor” și tuturor celor care, ca și în cazul Codului Calimachi, aduceau atingere practicilor canonice și ierarhiilor sociale. Pentru „nevârstnici”, consimțământul părinților sau al epitropilor era obligatoriu pentru săvârșirea actului cununiei de către preoți. Realizate la vârstă apropiată copilăriei conform voinței familiilor lor, căsătoriile timpurii aveau urmări nefaste pentru dezvoltarea normală – inclusiv fizică a partenerilor, pentru care sentimentul iubirii era inexistent¹³. Considerată una dintre cele șapte sfinte taine, căsătoria a fost călăuzită în totalitate de biserică, preocupată mai mult de aspectele ei economice și de reglementările pretinse de realitățile sociale. Preoții înșiși, nu aveau libertatea de a oficia nunta fără „bлагословиеa arhiereului”, pentru a controla ierarhic și mai mult canonicitatea actului¹⁴.

În ceea ce privește zestrea sau dota, ea a fost prima dată reglementată în legislația românească din secolul al XIX-lea, de către Codul Caragea în capitolul XVI: „Pentru nuntă, zestre și exoprică”, articolele 9 - 48. Astfel, zestrea „se zice averea femeii ce la căsătorie dă bărbatului ei, cu tocmeală ca ea să fie stăpâna zestrei totdeauna, iar el să ia venitul totdeauna, căci zestrea este dreptul femeii, iar rodul al bărbatului”, se specifică în articolele 9 și 10¹⁵. Conform regimului dotal, tatăl și în lipsa acestuia fratele, era investit cu responsabilitatea înzestrării fetei la căsătorie. Concretizată în bunuri mobile și imobile, bani, obligațiuni, acțiuni și alte valori, menite să susțină material noua familie, dota devenea „de iure” proprietatea soției, administrată însă în regim de „facto” de către bărbat. Prin aceste reglementări autoritatea tatălui este transferată soțului, a cărui obligație pe toată perioada căsniciei constă în buna administrare a averii dotale. Dota se putea constitui nu numai printr-un act scris, dar și verbal, promisiunile directe având aceeași forță juridică în realizarea lor ca și înscrisurile.

Regulamentele Organice, primele așezăminte constituționale din Principatele Române, au menținut în vigoare cele două legi, instituind obligativitatea introducerii registrelor de stare civilă administrate de către Biserică. Unificarea Principatelor Române între anii 1859-1862 a evidențiat necesitatea modernizării societății românești în toate domeniile. În concordanță cu tendințele de secularizare specifice Occidentului, elaborarea Codului Civil după modelul celui francez și promulgarea sa în 1 decembrie 1865 au fost urmate de transferul actelor de stare civilă din competența Bisericii sub autoritatea instituțiilor administrative și

¹² *Ibidem*, p. 72-74.

¹³ Ștefan Lemny, *Sensibilitate și istorie în secolul al XVIII-lea românesc*, Editura Meridiane, București, p. 76.

¹⁴ *Ibidem*, p. 81.

¹⁵ *Ibidem*, p. 76.

juridice. Susținător al Statului secular, însuși domnitorul Alexandru Ioan Cuza era hotărât să diminueze drastic rolul Bisericii în fața legii, atribuțiile sale fiind de natură spirituală¹⁶.

Influența „laicismului” apusean, îndeosebi a celui francez, s-a concretizat în impunerea obligativității căsătoriei civile, perfectată de către primării și în soluționarea divorțurilor de către tribunalele județene în locul dicasteriilor sau consistoriilor Bisericii¹⁷. Începând din anul 1865, căsătoria religioasă a dobândit caracter facultativ, orice preot indiferent de cult fiind pedepsit, potrivit articolului 166 Cod Penal, pentru oficierea cununiei religioase anterior celebrării sale în plan civil¹⁸. Interdicția anterior menționată funcționa și în cazul străinilor, de altă religie inclusiv romano-catolici, pornind de la ideea că biserica romano-catolică nu este o persoană morală internațională ale cărei legi și regulamente să fie suficiente pentru a da forță probantă actelor sale¹⁹.

Unul dintre renumiții juriști ai epocii, Constantin Eraclide, pentru a sublinia importanța actelor autentice în viața de zi cu zi a persoanelor și familiei, afirma: „legea asupra actelor civile este una dintre cele mai importante ale Codicelui ce se ocupă pentru că toate dispozițiunile sale au ca obiect a determina într-un mod cert starea persoanelor prin compunerea familiei și pentru că ele sunt complementul legii care regulează exercițiul drepturilor civile. Aceste drepturi au sorginea lor în cele trei acte principale ale vieții omului adică: nașterea, căsătoria și moartea”²⁰. Prin redactarea actelor și consemnarea lor în registrele de stare civilă a nașterilor, căsătoriilor și morților, a actelor de adopție și a celor de recunoaștere a unui copil natural, ofițerii de stare civilă conferă efecte juridice momentelor esențiale din viața fiecărui individ²¹.

În capitolul III din Codul Civil, intitulat „Despre actele de căsătorie”, articolele 49-62 reglementau în cele mai mici detalii procedura încheierii căsătoriei, începând de la publicarea sa până la redactarea actului de căsătorie²². Potrivit articolului 49, căsătoria era posibilă numai după afișarea a 2 publicațiuni la un interval de 8 zile în ziua de Duminică, la ușa bisericii enoriei și la ușa casei comunale. În cele două publicațiuni impuse de legea civilă, ofițerul stării civile consemna prenumele, numele, profesiunea, domiciliul viitorilor soți, minoratul sau majoratul acestora, datele de identificare ale părinților – numele și prenumele, profesia și domiciliul, zilele în care au fost afișate publicațiunile. Conform articolului 50, perfectarea căsătoriei devenea posibilă numai după trecerea a 3 zile de la ultima publicațiune.

¹⁶ Mihai Bărbulescu, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 382.

¹⁷ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Știința, Chișinău, 1993, p. 35.

¹⁸ Constantin Hamangiu, *Codul Civil adnotat cu trimiteri la doctrina franceză și română și jurisprudența completă de la 1868-1920*, vol. I (Art. 1-643), Editura All Beek, București, ediție îngrijită de Marian Florescu.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Constantin Eraclide, *Explicațiunea teoretică și practică a Codului Civil*, Tipografia Curtții (Lucrătorii asociați), 12, Passajul roman, București, 1873, vol. I, p. 69.

²¹ *Ibidem*, p. 71.

²² *Codice civile „Alexandru Ioan”*, Editura Oficială, Imprimeria Statului, București, 1865, p. 12.

Pentru simplificarea procedurii publicității, prin Legea din 15 martie 1906, a devenit obligatorie o singură publicațiune, de la afișarea căreia trebuia să treacă un interval de 10 zile pentru încheierea mariajului²³. Sistemul publicității căsătoriei, în aparență complicat, a avut drept finalitate evitarea bigamiei și a unirii destinelor celor tentați să eludeze gradele de rudenie prohibite de la căsătorie. Membrii comunităților au avut astfel posibilitatea de a reacționa în cazul în care legea civilă, normele religioase și cutumele riscau să fie încălcate de cei 2 protagoniști cu sau fără complicitatea familiilor lor.

Actele de naștere ale bărbatului și femeii, declarațiile a 5 martori în lipsa acestora despre locul și perioada nașterii, consimțământul direct exprimat al părinților sau rudelor, exprimat și prin act autentic, actele de deces ale părinților au devenit obligatorii pentru formarea cuplului conjugal. Începând din 1906, numărul martorilor necesari pentru a proba în lipsa actelor de naștere sau de moarte, cât mai exact locul și timpul evenimentului, se reduce de la 5 la 2²⁴. În conținutul actului de căsătorie, în mod imperativ erau consemnate: 1) prenumele, numele, profesia, etatea, locul nașterii și domiciliul fiecărui soț; 2) vârsta și condiția de major sau minor; 3) prenumele, numele, profesia, domiciliul taților și al mamelor; 4) actele respectuoase; 5) consimțământul părinților sau al membrilor familiei, în caz de deces al ambilor părinți; 6) publicațiunile în localitatea de domiciliu; 7) opozițiunile la căsătorie, în cazul formulării lor; 8) declarațiunea părților contractante că se iau de soți și pronunțarea lor de către ofițerul stării civile; 9) numele, prenumele, etatea, profesiunea și domiciliul fiecăruia dintre cei patru martori; 10) declarațiunea părților contractante ce s-a făcut asupra interpelațiunii prescrise de articolul precedent, existența sau inexistența contractului de căsătorie²⁵.

În ceea ce privește vârsta, conform articolului 127 „nu este iertat bărbatului înainte de 18 ani și femeii înainte de 15 ani să se căsătorească”, numai Domnul – din 1881 Regele, având autoritatea de a acorda dispense de vârstă pentru motive grave²⁶. Până la împlinirea vârstei de 25 ani - bărbatul și 21 ani – femeia, nu se puteau căsători fără exprimarea directă, sau prin act autentic în lipsă, a consimțământului tatălui și al mamei. Legiuitorul a stipulat și situația în care între părinți ar fi existat disensiuni, acordul unuia dintre ei fiind suficient. În Franța, Codul Civil a menținut vechiul „majorat roman”, până la 25 de ani băieții având nevoie de consimțământul părinților la căsătorie²⁷.

Modificarea legislației matrimoniale în 1906 a uniformizat vârsta de 21 ani pentru ambele sexe, vârstă de la care acordul părinților sau al altor rude a devenit facultativ. Studiarea registrelor de căsătorii din Târgu Jiu și pentru comunitățile rurale selectate evidențiază faptul că trecerea într-o nouă căsătorie, ca urmare a

²³ Constantin Hamangiu, *Op. cit.*, p. 115.

²⁴ *Ibidem*, p. 119.

²⁵ *Codice Civile*, p. 15.

²⁶ Constantin Hamangiu, *Op. cit.*, p. 172.

²⁷ Marcel Planiol, *Traité élémentaire de droit civil*, Tome premier, Paris, Librairie générale de droit & de jurisprudence, 1922, p. 255.

văduviei prin deces sau divorț se realiza fără a mai fi nevoie de asentimentul părinților. Prin căsătoria cu un bărbat român, o femeie străină dobândește cetățenia română. La rândul său, prin mariajul cu un străin românca urma cetățenia soțului său, redobândind cetățenia română în cazul eventualului deces al soțului²⁸.

În Codul Civil Român, sistemul dotal a fost reglementat în Titlul IV, capitolul I numit “Despre contractul de căsătorie și despre drepturile respective ale soților” (articolele 1223-1232) și în capitolul II numit “Despre regimul dotal” (articolele 1233-1293), considerând contractul dotal un accesoriu al contractului de căsătorie. Importanța sa consta în asigurarea stabilității materiale pentru noua familie, contractul dotal producând efecte juridice odată cu încheierea căsătoriei, fără posibilitatea de a mai putea fi modificat ulterior, sub nicio formă sau situație specială.

Definit ca o convenție prin care viitorii soți își reglementau interesele pecuniare dintre ei, contractul de căsătorie se realizează la Tribunalul de care aparținea domiciliul bărbatului (articolul 1228). Prin autentificare, Tribunalul pune în aplicare articolul 708 din Procedura Civilă, transcriind actul dotal în registrul special păstrat la grefa instanței. Conform articolului 710 din Procedura Civilă, pentru ca acest act să nu fie lovit de nulitate, contractul de căsătorie trebuia realizat numai anterior celebrării căsătoriei civile dintre soți.

Această convenție se realiza între mai multe persoane, soții, ascendenții și donatorii, rudele sau străinii care constituiau dota. Pentru ca regimul dotal să producă efecte asupra bunurilor circumscrise acestuia, părțile erau obligate să declare în mod expres existența acestuia în fața ofițerului de stare civilă, în modul realizării căsătoriei (articolul 1237 Cod Civil), cu menționarea bunurilor cuprinse în dotă. Principalele caracteristici ale regimului dotal, inalienabilitatea imobilelor dotale (articolul 1248 Cod Civil) și dreptul bărbatului de a administra bunurile femeii (articolul 1242 Cod Civil), protejau averea femeii pe toată perioada căsătoriei, influențând existența materială a soțiilor și a descendenților lor.

În afara regimului dotal, Codul Civil permitea existența a doua tipuri de regimuri, unul convențional, prin care soții aveau dreptul să stipuleze în contractul lor de căsătorie orice convenție și celalalt legal, în lipsa contractului de căsătorie sau a altor convenții particulare, care stipula prevederile parafernality conform articolului 1223 Cod Civil.

Deși legea nu reglementa decât două regimuri, ea acorda soților cea mai mare libertate în alegerea unuia dintre ele, cu posibilitatea de a le combina între ele sau de a formula reguli diferite cu respectarea articolului 1223 Cod Civil. Libertatea soților în alegerea regimului dotal care să le guverneze existența familială a fost subordonată interesului general, cu respectarea regulilor morale privind familia și întreaga societate. Conform legislației civile, convențiile contra ordinii publice și bunelor moravuri (articolul 968, 1492 Cod Civil), dispozițiilor prohibitive (articolul 1224, 1232, 1226 Cod Civil), drepturilor puterii părintești (articolul 327, 338 Cod Civil), drepturilor acordate de lege soțului supraviețuitor

²⁸ *Codice Civile*, p. 6.

(articolul 249 Cod Civil) sau drepturilor puterii maritale (articolul 197 Cod Civil). Ca și în legislațiile anterioare, dota a fost numită în articolul 1233 drept “averea ce se aduce bărbatului din partea sau în numele femeii, spre a-l ajuta să susțină sarcinile căsătoriei”²⁹.

Originea regimului dotal se regăsește în dreptul roman, fiind înființat prin legea Iulia dată de Octavian Augustus, în scopul conservării și restituirii dotei, pentru ca văduvele să se poată recăsători. Fiind un regim particular, regimul dotal a avut un dublu caracter: primul, sub forma dreptului deținut de bărbat de a administra și a se folosi de averea dotală, în timp ce al doilea constă în obligația bărbatului de a conserva și restitui imobilul dotal în stare intactă.

Pentru militarii de carieră, căsătoria a fost reglementată cu mai multă strictețe de regulamente și instrucțiuni care completau astfel Codul Civil. Un ofițer al armatei române nu se putea căsători înainte de a împlini vârsta de 23 de ani și numai cu aprobarea superiorilor ierarhici. Statutul profesional și prestigiul social al ofițerilor au determinat impunerea unor condiții restrictive privind condiția morală a viitoarei soții și a familiei sale, dar și obligativitatea dotei – suport material pentru viitoarea familie. Comportamentul ales al tinerei și educația sa erau probate de un certificat al Primăriei din localitatea de domiciliu, un certificat „de bună educație și onorabilitate al femeii”, semnat de cinci capi de familie reprezentativi pentru comunitatea respectivă, confirmat de Prefectul județului sau Prefectul Poliției la București și Iași. Prin Ordinul Ministrului de Interne nr. 1432 înregistrat cu nr. 818/26.02.1888 de către Subprefectura Plaiului Vulcan, primarii erau atenționați să nu accepte căsătoria militarilor cu grade inferioare, fără a avea autorizația comandanților și dispensa de stagiu prevăzută de art. 62 din Legea de Recrutare³⁰.

Valoarea zestreii a fost stabilită în funcție de gradul militar și de solda ofițerului. Astfel, în cazul ofițerilor inferiori: sublocotenenți și locotenenți, dota trebuia să fie de cel puțin 2500 lei anual, pentru gradul de căpitan cu soldă de 400 lei pe lună, dota avea valoarea de 1500 lei pe an³¹. În cazul ofițerilor superiori, zestrea soției a avut caracter facultativ, nu însă și onoarea viitoarei parteneri de viață, imperativă pentru evitarea alianțelor matrimoniale considerate nedemne de importanța instituției militare, cu femei sărace sau de o moralitate îndoielnică. Ofițerul superior era dator să se asigure el însuși dacă familia viitoarei soții era la adăpost de orice critică, aptă să fie primită în familia militară³².

Inexistența aprobării scrise din partea autorității militare superioare în grad atrăgea după sine demiterea ofițerului printr-un înalt decret sau aducerea sa în fața Consiliului Militar dacă fapta respectivă era considerată act de indisciplină. În Registrele de transcripțiuni ale Tribunalului Gorj se regăsesc acte dotale prin care părinții, rude apropiate și chiar soția menționează bunurile și valoarea lor financiară în vederea realizării căsătoriei cu ofițeri în condițiile prevăzute de legislație.

²⁹ *Ibidem*, p. 209.

³⁰ A.N-SJ.GJ., *Fond Primăria Comunei Ciuperceni, Dosarul nr. 18/1888*, f.2.

³¹ Daniel Cain, „Statutul social al ofițerului în societatea românească sub Carol I”, în *Ipostaze ale modernizării în Vechiul Regat*, vol. V, 2008, p. 75.

³² *Ibidem*.

Înainte de căsătoria sa cu Locotenentul Romulus Ianovici din Regimentul 18 Dorobanți - Târgu Jiu, Profira Bâltenoiu primea de la tatăl său următoarele proprietăți și bunuri mobile: 1/3 din moșia Poiana, situată în comuna Rovinari, rămasă de la soția defunctă, Victoria Bâltenoiu; 1/3 din casele cu tot terenul și dependințele lor din Târgu Jiu, strada Industriei; două părți din moșia Poiana, a treia parte din două pietre de moară cu pământul înfundat, pe al căror teren se află moara și care piatră „funcționează între o casă cu al moșnenilor Urban și Pinoșeanu”; 1000 lei numerar „care se vor răspunde înainte de cununie”; 1000 lei garderoba constând în obiecte de casă valorând 500 lei și numerar până la completarea sumei³³. Prin actul dotal, Locotenentul Ianovici era îndreptățit să beneficieze de uzufructul acestor imobile începând din ziua căsătoriei, cu posibilitatea înstrăinării lor prin vânzare în condițiile garantării valorii lor cu altă avere.

Pentru Ecaterina Tudor Săulescu, de profesie proprietară, o parte din dota sa constituită pentru a se căsători cu locotenentul Vasile Otovescu din Târgu Jiu, provenea din prima căsătorie, așa cum rezultă din Actul dotal nr. 12/25 aprilie 1889. Avera femeii deloc neglijabilă cuprindea: „moria ce are în hotarul Săulești, comuna Săulești, Plasa Gilortul, constituită ca dotă de către Tudor și Anica Săulescu la prima căsătorie, prin actul dotal transcris la nr. 104/1884; bani în numerar – 4000 lei; mobila din casă – 2000 lei; una trăsură nouă cu doi cai – 1500 lei”³⁴. Viitoarea mireasă, în conformitate cu legea, recunoștea soțului său dreptul de a exploata pădurea de pe moșia menționată estimată la 6000 lei.

Statul și Biserica Ortodoxă Română, aparent în continuă competiție pentru controlul exercitat asupra individului și familiei, au promovat căsătoria și trăinicia familiei, descurajând totodată practica divorțurilor, ale căror consecințe nu puteau decât să atenteze la morala creștină și la buna înțelegere între protagoniștii vieții conjugale. Abia în secolul XX a fost elaborat un Cod al Familiei, menit să reglementeze în manieră modernă raporturile conjugale și întreg universul familial.

³³ A.N-SJ.GJ, *Fond Tribunalul Districtului Gorj, Registrul pentru trecerea actelor dotale pe anul 1889, vol. I Actul dotal nr. 109*, f. 11.

³⁴ *Ibidem*, *Actul dotal 3/1889*, ff. 20-21.

